

נא לשמור על קדושת העלון
אין לקרוא בשעת התפילה.
מומלץ לקרוא בשולחן שבת!

או צרות הפרשה

פרשת "חיי שרה"

"ויבוא אברהם לספור לשרה ולבכותה" [כג, ב].

בוקר אחד, אישתו הצדקנית של רבי יהודה צדקה ע"ה חשה ברע. תקפו אותה כאבים עזים, אשר לא ידעה פישרם. הזמינו רופא, והוא בדק אותה ולא מצא כלום, אך המליץ שתלך לבית חולים למעקב. הלכה האישה הצדקנית לבית החולים, התייסרה בכאביה, ושעות ספורות לאחר מכן נפטרה בפתאומיות. רבי יהודה צדקה היה שבור ורצוף. אבל קשה אפף אותו על אשת החיל, שטיפלה בו במסירות וגידלה את בניו לתורה. נודעו הדברים לרבי ישראל אבוחצירה, הבא סאלי זצ"ל. אמר רבי ישראל: "תחכו עד שיעבור חודש ימים, כיוון שבהלכה מובא, שאבל לא יצא מהעיר לנסיעה ארוכה כמו טיול וכדומה, עד שיעברו שלושים יום מהפטירה, אחרי שלושים יום תקראו לו שיבוא אלי".

חלפו שלושים יום, וכבר נערכה האזכרה, ואז הזמין אותו רבי ישראל אבוחצירה אליו, והכין לכבודו סעודה גדולה. רבי יהודה היה רגיל למעט באכילה. "אפילו בשבת אינני אוכל כל כך הרבה", אמר לרבי ישראל, אבל בבא סאלי גזר עליו שיאכל, והביא לו מרק מיוחד ועופות. אחר כך מזג לו רבי ישראל עראק. רבי יהודה ועראק זה שני עולמות... רק היה מריח את העראק מרחוק, היה מתחיל להיחנק ולהשתעל... הבא סאלי ציווה עליו שישתה, והבטיח לו שהוא לא ישתכר ולא יאונה לו כל רע. רבי יהודה עשה כפי שהורה לו רבי ישראל, על אף שהדבר לא היה קל עבורו. אחרי הסעודה התחיל הבא סאלי לדבר על לבו. סיפר לו רבי יהודה על הצער הגדול שממלא אותו על פטירת אישתו ועל הסבל שסבלה.

אמר לו הבא סאלי: "אני אספר לך מה קרה איתי", וכך סיפר לו: היה זה בחודש אדר שנת תש"ל, אחיו של הבא סאלי – רבי יצחק אבוחצירה, בבא חאקי, שהיה רבה של רמלה, נסע עם כמה אנשים ברכב. נוהג היה רבי יצחק להסתובב מעיר לעיר בארץ כדי לזכות את הרבים, והייתה לו השפעה מאוד גדולה על אנשים. באותו יום היה בדרכו לעשות שלום בית, וכיוון שהיה באזור הדרום, הגיע אל אחיו לבקר אותו בנתיבות. עשה הבא סאלי סעודה לכבודו, אכלו ושתו, ואחר כך אמר לו רבי ישראל: "השאר אצלי". אמר לו רבי יצחק, "יש לי עניין דחוף של שלום בית, ולכן אני צריך ללכת". שוב ביקש ממנו רבי ישראל שישאר, אבל רבי יצחק אמר שהוא מוכרח לנסוע, ואינו יכול להישאר, כך היה שלוש פעמים.

כיוון שראה רבי ישראל שדעתו נחושה, ליווה אותו מעט ונפרדו לשלום. בדרך התנגש הרכב שבו נסעו במשאית ר"ל, ורבי יצחק וכל הפמליה שלו נהרגו. זו הייתה מכה אנושה. רבי יצחק היה גאון עולם וצדיק מופלג, טוב לשמים וטוב לבריות, וכל הארץ הזדעזעה.

אמר רבי ישראל לרבי יהודה: "אני הייתי בצער גדול עליו, ובכיתי עליו יום ולילה בלי להפסיק, עד שעבר חודש, ואז הוא ניגלה אלי בחלום, והיו פניו מאירות כמו החמה. הוא אמר לי: 'די לך בוכה, אתה הרעשת את כל העולמות. אם היית יודע באיזה תענוג אני נמצא, איזה עולם אני רואה – היית רוקד משמחה!'

אמרתי לו: 'אבל איזו מיתה זאת, להיהרג בתאונת דרכים?! הן דמך נשפך על הכביש...!'

אמר לי רבי יצחק: 'אין לך עסק בנסתרות. כל הצער היה אולי חצי דקה, מיד אחרי זה באו מלאכים, ולקחו אותי לגנוי מרומים'. כך ניחם רבי ישראל, הבא סאלי זיע"א, את רבי יהודה צדקה ע"ה (דורש ציון).

"במבחר קברינו קבור את מתך" [כג, ו].

השטח של מערת המכפלה היה כולו אדמת טרשים. שום גידולי קרקע לא צמחו שם. עפרון ניסה שוב ושוב לזרוע ולשתול, אך לא הצליח לגדל אפילו עץ אחד נושא פרות. לכן מוזכר המקום כ"מערת שדה המכפלה", וגם כ"מערת המכפלה" – שביקש עפרון לעשותה שדה-יבול ולא עלתה בידו.

אחרי שראה עפרון שאינו מצליח לגדל שום יבול בשטח, הלך והזמין קבלן וסיכם עמו לנצל את השטח באופן מקסימלי. לבנות קניון ומגדל דירות, לעשות כסף...

בא עפרון לבנות, ולא הצליח. ולמה? כי בלילה היו שומעים משם קולות של שדים ומזיקים ומלאכי חבלה, כל מיני צעקות נוראות. מהר מאוד נודע הדבר. והתפרסם בכל העיר, שהשדה של עפרון מלא שדים ומזיקים. אף אחד לא רצה להתקרב לשם, וכשהיו צריכים לעבור באזור, עשו סיבוב גדול כדי לא להיתקל בשדים או במזיקים. עפרון היה די מיואש, מה הוא יכול לעשות כדי להיפטר מהשדה הזה?

והנה בא אברהם אבינו וביקש לקנות את השדה, וכולם – ובעיקר עפרון עצמו – הוכו בתדהמה. עפרון לא היה יכול להאמין למזלו הטוב.

אברהם אבינו ידע על מעלת המקום. וידע שבמערת המכפלה קבורים אדם וחווה. ומנין ידע? כאשר באו האורחים [המלאכים] אל אברהם, שחט עבורם שלושה עגלים כדי לקיים מצוות הכנסת אורחים כראוי. אחד מן העגלים ברח, ורץ אחרי אברהם אבינו. הדבר נרמז בפסוק: "ואל הבקר רץ אברהם". העגל רץ דרך מנהרה תת קרקעית שהובילה למערת המכפלה, כאשר הגיע אברהם למערה, התגלה לו המלאך רפאל, שהיה בדמותו של הפר. ורמז יש לכך: "רפאל" – "פר-אלי". אברהם ראה במערה את אדם וחווה, ואור גדול זורח בה. הוא שמע בת קול שאמרה: "אברהם ושרה עתידים להיקבר כאן". ורמז לכך: "ואל הבקר רץ אברהם", "בקר" – אותיות "קבר".

אברהם אבינו לא סיפר לאיש על מעלתה עצומה של מערת המכפלה. משום כך, תמהו בני חת על השטח הגרוע שבחר לו, והציעו: "במבחר קברינו קבר את מתך", יש פה בית קברות יפה ומטופח, עם פרחים וצל, ואפילו נעשה אנדרטה לכבודה... אברהם אבינו ביקש, בכל זאת, לקבור את שרה במערה אשר בשדה עפרון. עפרון, שכבר שנים חיכה בקוצר רוח להזדמנות להיפטר מהשטח, רואה שאברהם מעוניין בו, ופתאום הוא מקפיץ את המחיר לסכום הזוי. הוא דורש ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר! מהו כסף "עובר לסוחר", וכי יש מטבעות כסף שאינן נסחרות?

הרמב"ם כותב, שאסור למכור לגוי חתיכות זהב וכסף, שמא יתיך אותן ויעשה מהן פסלים לעבודה זרה. אבל כלי זהב וכלי כסף, שלא יעלה על הדעת שיתיכם, מותר למכור לגוי. גם מטבעות זהב בעלי ערך רב, המשמשים למסחר, מותר למכור, כי אין לחשוש שיתך אותם. אברהם אבינו נתן לעפרון "כסף עובר לסוחר", מטבעות בעלי ערך רב, שאין חשש שיתיכם.

עפרון אמר לאברהם אבינו: "ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה הוא?" עפרון אמר לאברהם: אנחנו אוהבים זה לזה, ואמצע שמותינו שווה. אברהם – האות השלישית היא ר'. עפרון – האות השלישית בשמו ר'. פעמיים ר' יוצא ארבע מאות, ולכן שקול לי סכום של "ארבע מאות שקל כסף", שהוא "ביני ובינך".

במדרש מובא, שיעקב אבינו צפה מראש, שעשו עלול לערער על זכותו של יעקב להיקבר במערת המכפלה. מה עשה יעקב אבינו? הציע לעשו הון תועפות, ונתן בידיו את הבחירה – האם הוא בוחר בקבורה במערת המכפלה או בערמה של כסף וזהב. עשו בחר, כמובן, בכסף וזהב. ביקש יעקב שיכתוב לו עשו שטר, וכתב לו. העסקה הזו מרומזת בפסוק: "בקברי אשר כרית לי בארץ כנען" – "שנטל יעקב את כל הכסף וזהב שהביא מבית לבן, ועשה אותו כרי, ואמר לעשו: טול זה בשביל חלקך במערה".

עפרון דרש בשביל מערת המכפלה ארבע מאות שקל כסף, ועשו לקח את כל הכסף והזהב, שהביא עמו יעקב מבית לבן. מדוע, אם כן, מדגישים שעפרון הוא "רע עין", ולא אומרים זאת על עשו?

רבי יהונתן איבשיץ זצ"ל תירץ, שבזמן המכירה לאברהם, איש מלבד אברהם אבינו לא ידע שאדם וחווה קבורים שם, ואף אחד לא הכיר במעלת המקום. שרה אימנו הייתה הראשונה שנקברה במערת המכפלה בפומבי. עפרון חשב, שמדובר בסתם אדמה פשוטה, שאינה ראויה לשום שימוש. צרות עין גדולה היא מצדו למכור קרקע כזאת במחיר מופקע של ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר. לעומת זאת, כאשר עשו מכר את זכותו במערת המכפלה, כבר היו קבורים שם אברהם ושרה, יצחק ורבקה, וגם נודע כבר שקבורים שם אדם וחווה. על קרקע כזו ראוי לשלם הון רב, ולכן לא מביא עשו "רע עין" על שקיבל בעבור חלקו הון רב.

מעשה היה בפרנקפורט, כמז עשיר גדול, אשר היה קמצן גדול. בצוואתו כתב האישה לילדיו, שהוא מבקש שיקנו לו חלקת קבר ליד רבנו משולם מפרנקפורט. באותה תקופה, הכסף שגבו אנשי חברה קדישא עבור הקברים ועבור הקבורה, היה קודש לעניי העיר, ומאחר שאותו עשיר היה, כאמור, קמצן גדול, ולא נתן כסף לצדקה בחייו, החליטו הגבאים שמן הראוי שייתן צדקה במותו. אמרו גבאי החברה קדישא לבניו של העשיר: "אם אתם רוצים לקבור את אביכם ליד רבנו משולם, יהיה עליכם לקנות את חלקת הקרקע בעשרת אלפים זוז".

"עשרת אלפים זוז"? הבנים לא האמינו למשמע אוזניהם. "בשביל ארבע אמות של אדמה פשוטה אתם דורשים הון עתק כזה?" הלכו בניו של העשיר להתלונן בפני הרב, וגבאי הצדקה באו גם הם לפניו לטעון את טענתם. הרחיב הרב באוזניהם את הפירוש שהבאנו לעיל, ואמר: "מדוע שילם אברהם אבינו (רק) ארבע מאות שקל כסף עבור הקבר, ויעקב שילם ערמה שלמה של זהב וכסף? יש לומר, שלאחר שאברהם ושרה ויצחק ורבקה נקברו שם, עלה ערך המערה, וצריך היה לשלם עליה הרבה יותר".

הוסיף הרב ואמר: "אכן, עבור חלקת אדמה פשוטה בבית הקברות שבעירנו לא צריך לשלם סכום גדול כל כך של כסף, אבל אם רוצים להיקבר ליד רבנו משולם, צריך לשלם הרבה יותר..." [האמת שמעיקר הדין נפסק בשולחן ערוך שאין קבורים צדיק שאינו צדיק גמור ליד צדיק גמור, וכן יהודי בינוני ליד צדיק, וכן בינוני ליד רשע] (דורש ציון).

"מה' יצא הרבר" [כד, נ].

בחור אחד נשט אל הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל וספר: הצע לי שדוף עם בחורה יראת ה'. לאחר כמה פגישות החלטתי לערף פגישה אחרונה לפני קיירת השדוף. הפגישה נקבעה לשעה חמש, ובהגיעי ליעד גיליתי שנותרה למעלה ממחצית השעה עד לזמן הפגישה המיועד. "הבל לאבד את הזמן בבטלה", חשבתי בלבי, 'אפנס ללמד בבית מדרש סמוך'.

נשטתי לארוח הספרים הגדול ושלחתי את ידי לשלף ספר קלשהו. הספר שעלה בנדי היה ספר העוסק במדת הסבלנות, ומחזק מאוד בהתנהגות מחסר-שלונה וקפדנות. פתחתי את הספר בדיוק בפרק שמרחיב בענין ההנהגה הרצויה עם האשה - בסבלנות ובארף רוח, וילא שום רגזנות. התענגתי מדברי המוסר בענין חובת האישה להיות סבלן ושלחן, גם במקרה שהפעל עצמו התאמץ ודיק בזמנים, והאשה אינה עומדת בזמנים ומאחרת...

שנתי והנפמתי את הדברים, ולאחר מכן יצאתי לעבר מקום המפגש. הגעתי לשם בדיוק בחמש, התבוננתי אנה ואנה, אך לא ראיתי את הבחורה. המתנתי חמש דקות, ועוד חמש דקות, ועוד עשר, והיא לא נראתה באפק... מטבעי אני קצת חסר-סבלנות, אך דברי החזיק בענין הסבלנות שקראתי זה עתה בספר הותירו בי רושם, והחלטתי לישמם ולהמתין בסבלנות עד שתגיע המשדכת. הלפנו עוד דקות ארבע. הלכתי בניחותא מצד לצד, שנתי משניות בעל פה, ועל אף שאחות לכמה רגעים כמעט התעוררה בתוכי סערה, בכל פעם ונפרתי בדברי ההדרכה שלמדתי זה עתה, ופני פסו בארשת שלנה ורגע... והנה סוף סוף מופיעה הבחורה...

היא עוד לא הסיקה להתנצל על האחור המשמעותי, ומיני קדמתי את פניה באמרי: "אל תצטערי, אינך צריכה להתנצל, זה ממש לא נורא, הרי כלנו בני אדם ולכל אחד מאתנו יש עכובים..." היא נסתה להתנצל שוב ושוב, אך דחיתי את כל ההתנצלויות ואמרתי: "באמת הכל בסדר, אני בטוח שיש לך סבה מצדקת לאחור, לא קרה כלום..."

הבחורה התרשמה מאוד מהתגובה שלי. ובכן, השדוף נגמר בכי טוב. לאחר הארוסין שאלה אותי ארוסתי: "אתה זוכר את אותה פגישה אחרונה שהגעתי אליה באחור רב?"... השבתי בחיוב, והיא המשיכה: "אז פעת אני כבר יכולה לספר לך; האמת היא שלא אחרתי לפגישה, ואף הגעתי עשר דקות לפניך... אלא, שהחלטתי לערף לך 'מבחן' - עליתי לנקודת תצפית קלשהי בבנין הסמוך, כדי לעקוב מלמעלה ולראות כיצד מתנהג לאחור שלי; האם תגיב בקצור רוח, תראה סימני עצבנות, או שמא תגיב באפיק ובסבלנות... צפיתי בדך דקות ארבע והתפעלתי מאוד; ראיתי שאתה ממתין בשלונה יוצאת דפן ובסבלנות מופתית, לרגע לא הפסקת לחץ... וגם פשהגעתי סוף כל סוף, נתת לי הרגשה טובה כל כך, כאלו לא קרה שום דבר... התרשמתי מאוד ממדת הסבלנות והאפיק שלך, והחלטתי לבחר בדך לחתן..."

שמעתי את הדברים והתרגשתי לנכח ההשגחה הפרטית שהתרחשה עמי; כיצד ה' יתברך סובב שאקדים להגיע לפגישה, אפנס לאותו בית מדרש, מבין כל אלפי הספרים יזדמן לי דוקא הספר העוסק במדת הסבלנות, והספר יפתח בדיוק בפרק העוסק בהתנהגות הנדרשת בפאשר האיש נתקל באי עמידה בזמנים מצד האשה. אבל התעוררה בקרבי שאלה: האם עלי לגלות לארוסתי שפעם אינני כל כך סבלן, אלא שבדיוק לפני הפגישה קראתי על הנושא בספר שנקרה לנדי...?

תשובה

השוב הגר"א גניחובסקי זצ"ל: אם הבחור קרא, הבין וישם את מה שראה בספר, אות הוא שהוא באמת שגך לזה; סימן שהוא באמת בר-הכי, ומסגל לנהג תמיד בסבלנות וארף-רוח. כמו כן, ראינו שאת דברי המוסר וההליכות שהוא קורא בספרים הוא מפנים וממחיר ללבו, אם כן גם אם פל פעתיד בדבר מסים, הוא יכול להתחזק בו ולשנות את דרכו על ידי למוד וישנון, וזו מעלה גדולה! לסכום: החתן אינו צריך לספר לארוסתי אודות החזיק ששאב מהלמוד בספר לפני הפגישה (אחת שאלת:6).

זכות הלימוד בעלון זה תהיה לעילוי נשמות: ר' נוריאל חזני בן מרים ויעקב ז"ל, לע"נ מרת מונירה חזני בת כורשיד ז"ל, לע"נ מרת פארי בת מונירה ז"ל, לע"נ ר' עזיזולה בן שרה ז"ל, לע"נ מרת מנסורה בת כשוור ז"ל, לע"נ יוסף בן הלה ז"ל, לע"נ אליהו בן שלום ז"ל, לע"נ יצחק בן ליבה ז"ל, לע"נ שרה בת גוהר ז"ל, לע"נ סוסן בת וקטוריה ז"ל, לע"נ טובה בת כורשיד ז"ל, לע"נ מסעוד בן פרהנג ז"ל, לע"נ אלהם בת שהנו ז"ל, לע"נ דוד בן רבקה ז"ל, לע"נ ענת בת אסתר ז"ל, לע"נ יצחק בן מרים ז"ל, לע"נ מרים בת שמה ז"ל, לע"נ אברהם בן סולטנה ז"ל, לע"נ יונה בן אסתר ז"ל, לע"נ בן כהן בת מלון ז"ל, לע"נ משה בן דינה תחיה ז"ל, לע"נ שמואל בן קדינה ז"ל, לע"נ כל נפטרי עם ישראל.